

Országos Hangjegykölcsönző Intézet

Budapest, IV., Sütő-utca 2. sz., félemelet. (Deák-tér mellett.)

Az összes újdonságok már a megjelenés napján beszerezettek. **Folyton újdonságok.**

Különbéle táncdarabok.

27841. **C. Brasant.** Enamorado tangó.
27828. **Cominesby.** Clarke Cvek A. Hoop.
27831. **Chlemoir.** Indiana (Táo step).
27861. **Frederiksen E. J.** My little black Sweet the art. (Two step).
27826. **Hirsch A.** Hullo ragtime.
27873. **Jose d Orlés.** Como fue Elite tango a la Ritz.
27961. **G. Lefort et Tavan.** Peking Tatao, Danse Chinoise.
27869. **L'Logatti au par R.** Messilia El Krististible tango.
27858. **Logatti a Stozoni.** Max Linder tango.
27819. **Márkus A.** Royal-tango.
27922. **N. Moleti.** Knoll n. Tot (Two Step).
27827. **Muir F. Abraham M.** Hitchy Kvo.
27942. **Nazareth—Dengezo.** (Mexikói macsics).
27863. **Neil M.** (op. 23.) Ámor's Patrouille.
27881. **E. Qyorak.** Ragtime (Two Step).
27806. **Parfichi C.** Tango Sectaoejo.
27898. **Sarabio Crik o S.** Tango.
27899. **Parra.** Tango.
27700. **Gaucho.** Tango.
27701. **El Portento.** Tango.
27875. **Tanay.** A tangónál szebb nincsen.
27774. **Villodo A.G.** El Chokló argint. tango.
27844. **Zerkovitz.** Oly pompás a tangó.
27312. **Ziehrer C. M.** Neues Ziehrer-Album I.
27313. — Neues Ziehrer-Album II.
27664. — Nouvel album de danses de grand succès.

Magyar dalok.

27609. **Ányos L.** Új nótái.
27643. — Római pápa csárdás.
27823. — I. fűzet: Örmester úr belépett a szobába.
27779. — Miért is vagyok szegény.
27824. — II. fűzet: Nem kell nekem a lány.
27832. — III. fűzet: Elment tőlem búcsú nélkül.
27855. — Az útszéli kökeresztnél.
27962. — Azt hittem.
27963. — Azt üzented.
27982. — Nem én lettem hűtlen hozzád.
27983. — Mért nem mondod ha szeretsz?
28060. — Messze mentél, nagyon messze.

28060. **Ányos L.** Hej, de sokszor visszavárlak.
28060. — Édes anyám, ne hallgassa szavam.
27999. — Csillagfényes nyári éjje' volt.
28028. **Balogh.** Öszirózsa.
— Mást szeretsz már.
28054. **Balázs A.** Mit keres a temetőben.
— Könyveimben megfürösztöm emlékedet.
27926. **Bánóczy.** Ha egyszer megszólalnál legényiszobám.
28029. — Minden sóhajtatásom.
— Nézzé szívem szép kisasszony.
— Kérem, kaczagjon k'engem.
27891. **Bellovits M.** Valakit várok.
27889. **Bodrogi Zs.** dalai III. Összel virul, árván virul.
28079. — Magas jegenyefán sárgarigó fészkel.
— Elhervadt a jázminbokr virága.
— Masiroznak a katonák.
27825. — Alkony borul...
27684. — Pustán a falun.
28027. — Már minálunk babám I.
27813. **Csóka J.** 3 nótája. Kössétek meg az ugatók kutyákat.
27847. **Dóczy XII.** Az alvleges lakodalm.
— Megárat a patak.
27913. **Erős B.** Az én apám nem volt özvigány.
27656. — Egy krajczáros levél.
27683. **Fehér B. J.** Szép asszonyoknak kúriálok.
— Sárgalábú istenit.
27584. **Fráter L.** Fehér lilium.
27590. **Förster** 4 dal.
27642. Három pályanyertes mű.
27822. **Hetényi** 3 eredeti magyar dala: Elloptad a dalos kedvem.
27987. **Kacsóh P.** Három katona nótája. Fordulj el édes lovam.
— Piros élet, fehér álom.
— Katiczám.
28043. — Magyar katonanóták.
27630. **Kárpát dr.** Odakint a vártán.
27711. — Enyém voltál.
27886. — Mondhatom én a viharok.
— Fecske madár vidd el.
28139. **Kárpáti.** Vén gondokás.
27697. **Kondor E.** Vén özvigány.
28122. — Kék a kökény rezezeze.
— Az ejnzelba végig fekszem.
27812. **R. Kozma Ida.** Három magyar dal.
28070. **Kondor E.** Ott-Ott-Ott.
— Csendes 'már a falu.
— Rózsai néni.
27903. **Kun L.** Minek a zöld levél (Egy szeri királyfi-ból).

27988. **Kurucz J.** Katonáink legkedveltebb nótái. Muszkaország közepéből.
— Istén veled.
— Ha kiállok a mezőre.
27780. **Moczar Gy.** Magyar nóták I. f.
27820. **Nagy K.** 3 nótája. Elolvastam leveledet.
27910. — Lehulló erősepp.
28113. **Révy G.** Hármat fűtöttet az aradi vonat I.
28016. **Nádor.** A gözsnék hat kereké.
— Ellőtték a jobb kezemet.
27605. — Valahonnan levél jött a kasszárnyából.
27778. **Pintér P.** Visszaemlékezés.
28069. **Radics Béla.** Rózsák a csákón
— Istén veled, szülőfalum.
— Akácziombos kis falumban.
27600. **Sas N.** Orgonavirág dal.
27657. — Csókos nóták.
27692. — Keresem az Istent.
27837. — Erdősélen nagy a zivaj.
27883. — Ne emlegess engem.
27846. — A kalapom de sallangos.
27892. — Régi nóták, régi hangok.
27912. — Tovaszálló felbők.
27691. — Felejtél el, hogy hűtlen lettem hozzád.
— A ki nem züllött soha.
— Üzenet a táborból.
— Három hervadt rózsák.
27977. — Elhagyottan, árván.
— Nem vagyok züllött.
27978. — Bizony Istén, alig látok.
— Puskából a keresztje.
— Ne korgasd te vén robotos.
— Kapitány úr cresszen el.
— Ne emlegess.
28055. — Én is tudtam imádkozni.
— Csókolom az aranyos szép szüdat.
27984. — Azt beszélnek mindenfelé.
— A hol két szív elbűsűzik.
28026. **Szirmai.** Bakák a gránicezon.
— Három bakanóta.
27890. **Szöllősy P.** A merre utam veszem.
28011. **Tarnay.** Gyöngyvirág I.
27585. **Vincze Zs.** Soh'se tudd meg.
27570. — Marcsa-csárdás.

Operettek.

27940. **Chorin G.** Éjfél tánc (A báróné és a gróf).
27504. **Farkas J.** Hónapos szoba I.
27805. — Hónapos szoba II.
27675. **Gilbert J.** Buksi. I.
27676. — Buksi. II.
28044. **Granichstäden.** Császárné. I.

Teljes kivonatok.

(Zongora két kézre.)

450. **Butykay Á.** Hamupipőke.
452. **Fall L.** Der liebe Augustin.
453. **Humperdick.** Königsinder.
454. **Jarnó Gy.** Marinen Gustl (Tengerész Kató).
455. **Kálmán I.** Kleine König.
456. — Czigányprimás.
457. **Nedbal.** Lengyelvör (Polenblut).

48. SZ. 1916. (63. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ
HOITSY PÁL.

BUDAPEST, NOVEMBER 26.

Szerkesztési iroda: IV. Vármege-utca 11.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

Egyes szám
ára 40 fillér.

Előfizetési
feltételek:

Egészévre — 20 korona.
Félévre — 10 korona.
Negyedévre — 5 korona.

A «Világkrónika»-val
negyedévenként 1 koronával
több.

Külföldi előfizetésekre a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

A KIRÁLY LEGUTOLSÓ ARCKÉPE. — Vadas Miklós rajza.

Vidéki megrendelésnél kérjük a cím olvasható kiírását.

Előfizetés küldendő: Országos Hangjegykölcsönző Intézet, Budapest, IV., Sütő-utca 2.

FERENCZ JÓZSEF KÉT ÉVES KORÁBAN ANYJÁVAL.
Sülső 1832 évi festményről.

FERENCZ JÓZSEF.

Ferencz Józsefről úgy fog megemlékezni a történelem, mint a kinek sorsa, életfolyása, jelleme és tehetsége egyaránt a rendkívüliségnek határozott vonásait tüntetik elő.

Már a külsőségek is ilyenek. Magas kort ért el, melyet csak kevés kiválasztottjának tartogat osztályrészül a sors. Hatvan-nyolcz évig ült a trónuson, a mire alig van példa a történelemben, s ez alatt a hosszú idő alatt mindég első rendű befolyása volt, nemcsak a saját alattvalói, hanem úgy szólván a világ összes művelt népeinek sorsára; ő nélküle vagy ő ellene egy nemzet sem csinálhatott világpolitikát. S abban a korszakban uralkodott ily soká, a melyben a legnagyobb változásokon ment át az emberiiségnek egész élete.

Abban az időben mikor született, még se a távirás, se a vasút nem ment át az életbe. Trónralépését megelőzőleg ő maga lóháton utazott Bécsből Olmützig egy teljes hétig, hogy ott a koronát átvegye. A mechanika nagy felfedezései, melyek átalakították a modern életet mind az ő idejében jöttek létre. A telefon, a repülőgép, a gyárak ezreiben dolgozó gőzgépek, a magános asszony szobájában működő varrógép, vagy a mai mezőgazdaság legfontosabb szerzője a cséplőgép ép úgy az ő szemeláttára léptek be a világba, mint a hátultöltő puská, a gépfegyver, vagy a vontatósóvű ágyú. Ezeknek a csodáknak mindegyike olyan, hogy valaha egész generációk multak el, míg egy hasonló keletkezett; ő látta keletkezni egész sorozatukat, látta miként alakítják át az egész életet, s mint gyakorolnak hatást azoknak a népeknek sorsára is, a kiken uralkodott.

Rendkívüli volt sorsa a családi életben belől is. Akkor foglalta el a trónt, mikor élt még annak jogos tulajdonosa, s nem volt kizárva, hogy lehetnek annak gyermekei. Elfoglalta pedig annak beleegyezésével, és a saját atyjának lemondásával. Fiú örökös nem hágy maga után.

Elhalt régen az öcsese, a ki követné őt, annak legidősebb fiát Ferencz Ferdinándot Szerajevóban gyilkolták meg felbérelt orgyilkosok, s fiai nem foglalhatják el az apai örököt. Öcsésének második fia, Ottó is régen elhalálozott, s annak fia öröklő a koronát.

Rendkívüliek voltak a családi csapások is, melyek érték. Legidősebb öcsét Miksát kivégezték a mexikói fölkelők. Fia önként vetett véget az életének. Nejét, a rajongásig szeretett fejedelmi nőt orozva gyilkolta le egy félig örült fanatikus.

De rendkívüliek voltak a történelmi események is, melyek uralkodása alatt és idején végbe mentek. Mikor trónra lépett, nyílt harczban állott vele szemben legloyalisabb nemzete, a magyar, mely koporsójánál leghűségesebb oltalmazója trónusának. Akkor forradalmi lázák rázták meg egész Európa népeit, a világszabadság és a népek testvériségének jelszavait hordta országról-országra a szellő, ma forradalmi törekvések sehol sincsenek, a nemzeteket nagyobb ellentétek választják el mint valaha, s a nemzetközi testvériség helyett mindeütt a gyűlölség lángja lobog. Megérte, hogy két háborút veszített el, de mindkét vereség után megnövekedett az ereje. Elvesztette két tartományát az olasz földön, kiszorult Németországból, melynek császári koronáját annyi őse hor-

dozta fején, s hatalmasabb volt, mikor lehúnyta szemét, mint akkor, mikor nagybátyja elé térdelve átvette a koronát. Akkor csak az orosz segítség mentette meg. Most, mikor pedig azt hirdették a háború elején, hogy trónja az első ágyúlövésre összeomlik, csupán három szövetségestől támogatva, fegyverbarátaitól is orvul hátban támadva az egész összefogott világ ellen folytatott dicsőséggel teljes háborút.

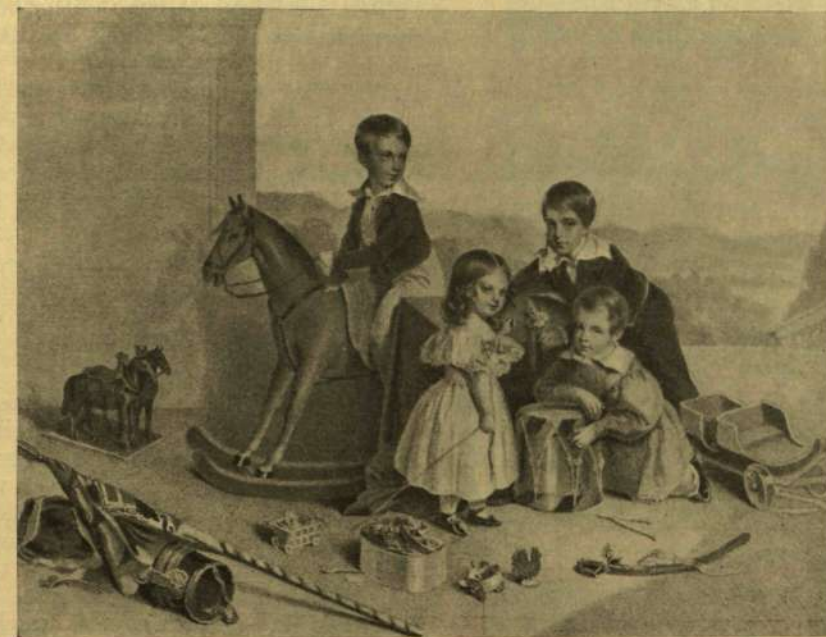
De rendkívüli volt az ő jelleme s lelki világa is.

Kötelességtudás volt lelkének uralkodó alapvonása. De olyan kötelességtudás, mely messze túl ment a közepes emberin. Kötelességtudó volt mint ember is, az élet minden vonatkozásaiban, de mint uralkodó oly módon teljesítette kötelességeit, mely egészen rendkívüli. Egész erejét, munkaképességének teljességét uralkodói teendőinek szolgálatába állította. Szórakozásra is alig fordított valami csekély időt, mulatságra alig perczeket, utóbbi időkben úgyszólván semmit. S míg az uralkodó életét az általános felfogás szerint annyi pompa, fény és élvezet veszi körül, ő többet dolgozott, mint alattvalói bármelyike.

Volt életében korszak, midőn kormányzása és népeinek óhaja között nem volt meg a harmónia. De bizonyos, hogy neki az volt a meggyőződése ekkor is, hogy kötelességét teljesíti, s hogy neki akara-

FERENCZ JÓZSEF ÖCSÉSEVEL. — Kriehuber 1835 évi rajna.

FERENCZ JÓZSEF, MIKSA, KÁROLY LAJOS FŐHERCEGEK ÉS MÁRIA ANNA PIA FŐHERCEGNŐ.
Kriehuber 1838-iki rajna.

tuk ellenére is boldogítania kell a reá bízott népeket. S kiváló, — az uralkodóknál szinte példátlan — érdeme neki, hogy a mint fölismerete egyszer a tévedését: kész lett azonnal minden mellétekintet nélkül jóvá tenni annak következményeit. Az legkevésbé sem bántotta, hogy következtetlenné mutatkozik. Sajnálkozás nélkül bocsátotta el azokat a tanácsosait, a kik szolgálták, mihelyt meggyőződött, hogy más utra kell térnie, megtudott bocsátani azoknak, a kik útjába merészkedtek előbb, s a mi ennél is több: felejtetni is tudott. Még akkor is, ha személyes bántalmakról volt szó. Az olasz királyt felkereste Velenczében, abban a gyönyörű városban, mely övé volt valaha, egyik ékkövé képezte birodalmának, s megölelte és megcsókolta azt a valaha lenézett hetedrangú fejedelmet, a ki őt két értékes tartományától fosztotta meg, s a ki ennek a zsákmánynak révén lett hatalmas.

Ferencz József kötelességtudása azonban nemcsak arra vonatkozott, hogy uralkodói feladatait betöltse. Családjának dynasztikus érdekei is nagyon a szívéhez voltak nőve. Úgy tekintette a reá ruházott uralkodói hatalmat, mint családi kincset, melyet kötelessége épségben, teljesen érintetlenül átszármaztatni az utódokra. Azért volt csaknem lehetetlen elérni nála egy-egy engedményt, melyet a nép örömjongással fogadott volna, de a mely csorbította volna a királyi praerogatívákat. Ilyenkor nagy lelki tusákat okozott benne a kétféle kötelességnek összeütközése.

A hadsereget is nemcsak a szemmel nézte, hogy az a nemzetnek fegyverben álló ereje és a nemzeti akaratnak tettekben megnyilatkozni kész hatalma; hanem a dynasztia legfőbb támaszát is látta benne. Olyan támaszt, mely nemcsak a külelenséggel szemben oltalmaz. Innen van, hogy a katonai érdekek megelőzték nála a polgáriakat. Innen, hogy legelső sorban a hadsereg első katonájának tudta és érezte magát, s ennek még külsőségekben is kifejezést adott. Vadászatok és ritka külföldi utazások kivételével mindég katonai egyenruhában járt,

a mit elődei közül nem tett senki. Ferdinánd és Ferencz császárok polgári ruhában jártak. A régi Habsburg uralkodók spanyol udvari diszruhát viseltek. Csak József császár öltött néha katonai egyenruhát, s mikor először tette, tréfásan jegyezte meg, «hogy mit fog ehhez a szertartásmester mondani». Ferencz József pedig tábornoki egyenruhában fogadta még az országgyűlések küldöttségeit is, s a koronázáskor is huszár atilla fölé öltötte a Szent István palástját.

Természetes, hogy a többféle kötelességek összeütközése nagy tusakodást okozott néha az ő lelkében. De ha egyszer úgy érezte, hogy a helyes elhatározást megtalálta, úgy semmi sem birta többé

akaratainak megmésztására birni. Legkevésbé az úgynevezett közóhaj, ha az utcai tüntetésekből nyilatkozott. Lenézte, sőt megvetette az utcai csődületeket, s a demagógok szaválását. Úgy volt meggyőződve, hogy a francia forradalom sem tört volna ki, ha XVI. Lajos szilárdan lépett volna fel az utcával szemben, s nem tett volna annak kedvezményeket. Ezt a tanítást Metternich oltotta belé 1848 első hónapjaiban, mikor kezdte őt az uralkodásra előkészíteni. S ehhez a tanításhoz mindvégig ragaszkodott. Egy igen nagy tehetségű magyar államférfiút soká nem akart miniszterré kinevezni azért, mert államtitkár létére a tüntető jogász ifjuság küldöttségét kihallgatáson fogadta. S többször kifejezte, hogy őt az utcával szemben a miniszteri felelősség nem fedi, mert ha baj van, a miniszterek elszoktak szaladni, a királyokat pedig a feldühödött tömeg felkötö. Nagy kötelességtudását, s a minden tetteben megnyilvánuló lovagias felfogását annak szokták tulajdonítani, hogy kora ifjuságától kezdve nagyragú tábornokok teljesen katonai szellemben nevelték. Lehet, hogy így van. De ez esetben is, mindössze ez az, a mit ennek a katonai nevelésnek köszönhet. A többi az ő saját lelki dispoziációjának az érdeme.

Így is a legnagyobb uralkodók egyike. Mohács óta nem volt az országnak királya, a ki a magyarságot egy századnyit tette volna annak, a mit ő. De képzeljük el, hogy nem katonák nevelik, hanem a budai királyi palotában nő fel, magyar fiúk társaságában őrzi gyermekjátékait, magyar szellem behatása alatt serdül ifjúvá, magyar társadalomban találja meg szórakozásait s magyar költők és írók műveiben: szellemi táplálékát.

„Boldog Isten! Minő perspektíva!

FERENCZ JÓZSEF, KÁROLY LAJOS ÉS MIKSA FŐHERCEGEK. — 1839 évi metzet után.

I. FERENCZ JÓZSEF.

Csak a világtörténet, melyet egy nagy költő a világ ítélőszékének nevezett, lesz illetékes egykoron meghozni ítéletét I. Ferencz József uralkodása fölött. De azért már most is, mikor milliók szeme megfeszítetten fordul ravatala felé, talán helyén való, hogy figyelmünket rá irányítsuk e majdnem hét évtizedes uralkodói életútja egy némely legkimagaslóbb mozzanataira. Elhunyt királyunk hosszú uralkodói pályafutása mélyen belekapcsolódik Európa történetébe, sőt magában is e történetnek drámai fensége fejezetét teszi ki. E történelmi kapcsolatoknak mély átértéke szükséges ahhoz, hogy már a jelenkor embere, ki a mult nagyarányú eseményeinek szemléletéhez megkívántató történeti távlatnak híjával van, lehetőleg igazságos ítéletet alkothasson magának Ferencz József emberi és uralkodói jelleméről s ezt az ítéletét meg ne téveszthessék azok az ellentétek és alakulások, melyeket e nagy életútja egyes korszakai feltüntetnek.

Ferencz József 1848 december 2-án, tizen-nyolcz éves korában a legválságosabb körülmények közt kezdette meg uralkodását. Egy végzetes helyzet eleve adva volt számára. E helyzetet nem ő idézte fel, hanem készen találta. Az állam, melynek élére végzete állította, viharzó tengeren hanyatott hajó volt. Adáz harcok orkánya zúgott végig az országon. A magyar szabadságharcnak idegen segítséggel — mily bajjósallat kezdett! — elért leveretése után a bosszúállás furiai vették át az uralmat. Schwarzenberg herceg osztrák miniszterelnök gúnyosan utasította vissza Lord Palmerstonnak okos tanácsát, hogy az osztrák kormány nyert sikerét nagylelkűen használja fel. Csak az előkelőbb állású egyének közül 518-at ítéltek halálra, — ezek közül 362-nek kegyelem útján 20 évi várfogságra mérsékeltek büntetését, 371-et közvetlenül ítéltek 20 évi várfogságra, sánczra ítéltek 66-ot, in effigie felakasztottak 36-ot, ezek közt gróf Andrássy Gyulát.

E borzalmak, melyek nemesek embertelenek, de mint a következmények megmutatták, politikai szempontból is károsatosak voltak, — ezt ki kell mondanunk — nem róhatók az akkor még nagyon fiatal uralkodó terhére. A halálos ítéleteket Haynau, mint teljhatalmú diktátor, végrehajtotta s ezek nem lettek az uralkodó elé teljesítve.

Forduljunk el e sötét képtől s igyekezzünk a Ferencz József trónralépte idejében uralkodott politikai jellegű mozgató tényezőket megérteni.

A dinasztia az 1848. márciusi napok után látszólag belenyugodott úgy a 48-iki magyar törvényekben letett reformokba, mint a frankfurti német parlament által teremtett német-egységi alakulásba. E kettő közt szoros okozati kapcsolat és kölcsönhatás állott fenn. A frankfurti parlament által alkotott német birodalmi alkotmány 2. §-a egyenesen kimondja, hogy «ha egy német tartományban közös uralkodója van egy nem-német tartománynak; akkor e két tartomány között a viszony a *tiszta perszonal-unió* elvei szerint szabályozandó». A német birodalmi alkotmány tehát egyenesen előírta a perszonal-uniót az osztrák örökös tartományok és Magyarország között, vagyis egyenesen követte Magyarország alkotmányos különállását. Azok az osztrák tartományok viszont, melyek a német szövetség keretébe tartoztak, a frankfurti alkotmány szerint a német birodalmi parlament és a német birodalmi kormány felbbsége alá tartoztak volna. E tartományok csapatai esküt tettek az alkotmányra.

Schwarzenberg herceg osztrák miniszterelnök s azok, a kik az udvar politikáját akkor intézték, szorult helyzetükben látszólag belenyugodtak a most jelzett alakulásokba, de mi-helyt kissé erőre kaptak, egyenlő dühvel támadtak neki nemesek a magyar alkotmánynak, de a frankfurti német alakulásnak is. Az udvarnak ez a Pál-fordulása hónapokkal Ferencz József trónralépte előtt megtörtént. Ferencz József, mikor 1848 decz. 2-án trónra jutott, kész helyzetet talált. Ha ezt az adott helyzetet félreismeri nem akarjuk, egy percze sem szabad felednünk, hogy Schwarzenberg herceg és a dinasztia akkori politikájának főcélja és vezető

FERENCZ KÁROLY FŐHERCEG, I. FERENCZ JÓZSEF ATYJA.

eszméje a Németország fölötti hegemonia megszerzése volt. Ennek a vezető eszmének szolgálatában állottak az akkori bécsi politika összes tényezői. Hogy pedig ezt a célját, azaz a Németország fölötti hegemoniát elérhesse, Schwarzenberg miniszterelnök 1849 márcz. 9-iki erőszakos hangú jegyzékében azt követelte a frankfurti parlamenttől, hogy a monarchia *egész* területével — tehát beleértve Magyarországot is — beléphessen a német szövetségbe s annak kormányában az elnökséget, az államok képviselőiben a többséget, más szóval a Németország fölötti döntő hatalmat nyerje el.

A Schwarzenberg jegyzékében kifejezett politika a régi habsburgi császári hagyományokban gyökerezett. Ez indította Schwarzenberg herceget és az udvart arra, hogy az 1849 márcziusi osztrák oktrojált alkotmányt proklamálják, mely tudvalevőleg egy tollvonással napirendre akart térni Magyarország államisága fölött. Csak a tömör egységgé összekovácsolt monarchiát tartották képesnek arra, hogy *egész* területével belépjen a német szövetségbe — Poroszországnak másodrendű állammá való lenyomásával — magához ragadja az uralmat Németország fölött.

Képtelenség volna feltenni, hogy a 18 éves Ferencz József volt ennek a politikának a kezdeményezője. Ő egyszerűen beleilleszkedett egy irányzatba, mely Bécsben hagyományos volt. A most vázolt német-hegemon politika nyomta rá bélyegét Ferencz József uralkodására egész 1866-ig. Magyarország politikai önállósága ennek a politikának a keretébe bele nem fért. Bismarck, ki 1852-ben Poroszország rendkívüli követe volt a bécsi udvarnál, ez évi október 11-iki követjelentésében ezt írja: «Ferencz József császár nem csinált titkot abból, hogy egy Németországra is kiterjedő habsburgi császárság gondolatát hordozza magában s hogy az Ausztria és Németország közti vám-unióban az első lépést látja e cél megvalósítására».

Ennek az osztrák uralmi politikának a meg-buktatását tekintette Bismarck élete feladatának. Meg is buktatta már 1852-ben egyelőre az akkor tervezett vámuuniót, később pedig e program folytatódás részét.

Ugyanebben az 1852-ik évben tette meg Ferencz József első uralkodói körútját Magyarországon. Ekkor még nem hegedtek be azok a sebek, melyeket a Világos utáni borzalmak a nemzet testén ejtettek, mindazáltal a fiatal uralkodó rokonszenves egyéni tulajdonságai mérsé-

kelték némileg az elkeseredést, sőt itt-ott a lelkesedés tüneteit idézték fel. Bismarck, ki akkortájt Budán időzött, egy innét 1852 június 2-án hazaküldött levelében ezt írja: «Igen kellemes benyomást tett rám az ország fiatal uralkodója, a kiben a húsz esztendőskor tüze az érettség méltóságával és megfontolással párosul. Szép szeme, kivált ha jókedvű s ha nevet, egészen meggyőző őszinteséggel. A magyarok lelkesednek érte, mert nyelvüket magyaros hang-súlylyal beszéli s mert jól megüli a lovát».

Ugyancsak a későbbi nagy kancellár írja 1852 jun. 23-ról Budáról, hogy egy a Szép Juhásznénál tartott népiünnepen az akkor Budán tartózkodó fiatal uralkodó is jelen volt, a nép közé elegyedett, mely őt tomboló éljenkiáltásokkal tologtatta körül.

De semmiféle egyéni szép és nemes tulajdonságok nem voltak képesek az abszolút rendszer romboló hatását ellensúlyozni. Mikor ez a rendszer 1859-ben az olasz csatatereken végleg megbukott s Ferencz Józsefben az a böles elhatározás érelődött meg, hogy kísérletet tesz az alkotmányos kormányrendszerrel, ekkor történt meg első találkozója Deák Ferenczcel 1860 decz. 26-án. Az 1861-iki országgyűlés összehívása előtt az uralkodó óhajtott beszélni Deák Ferenczcel. Deák Ferencz báró Vay kancellár előtt dicsérte az uralkodó szívét és eszét. Meglepte, hogy mily alaposan ismeri az ügyeket s mily lelkiismeretesen tárgyalja őket. Érdekes, hogyan nyilatkozott viszont Ő Felsője báró Vay előtt Deákról. Ezek voltak szavai: «Ez aztán a talpig becsületos, erős meggyőződésű ember! És milyen a logikája. Csakhogy sokat tart kivihetőnek, a mi alig leküzdhető akadályokba ütközik».

A magyar alkotmány helyreállítása 1861-ben csakugyan nem sikerült. Az 1861-iki országgyűlésnek nem lett más eredménye, mint Deák két felirati javaslata — igaz, hogy ezek örökbecsű védírtai Magyarország államiságának. De hát az országgyűlést hazaküldték s következő ismét több évi provizórium.

S miért nem sikerült és nem sikerülhetett akkor még a kiegyezés? Mi volt Deák követeléseiben az, a mi Ferencz József császár szavai szerint «alig leküzdhető akadályokba ütközött»? És miben állott ez az akadály?

Azt szokták mondani, hogy az akadály a Schmerling-féle centralizmus volt. Igaz. De mi okozta a Schmerling-féle centralizmust? Ezt kutatva, ismét a bécsi politika ősrégi német imperializmusára bukkanunk.

Ferencz József ismét egy nagy akcióra, egy valóban merész lépésre szánta el magát, hogy megszerezze dinasztiája számára a Németország fölötti hegemoniát. Ez lett volna az olasz harcsteren nemrég szenvedett vereségek fényes reparálása. Ferencz József császár a saját vezetése alatt egy új német reformaktát dolgoztatott ki. Ennek a reformtervnek a magva az volt, hogy a monarchia *egész* területével belép a német szövetségbe s ott magához ragadja a vezetést. Világos, hogy ez a terv szükségessé tette Ausztriára néve a centralizációt, tehát merőben kizárta Magyarországot állami különállását.

Ekkor lépett akcióba Bismarck, mint Vilmos porosz király külügyminisztere. Résen állt, hogy Ferencz József terve ne sikerülhessen. Ekkor mondta gróf Károlyi Alajos osztrák követnek, hogy Ausztria tegye át súlypontját Budára. Bécsből erre éles hangon válaszoltak s Ferencz József császár 1863 augusztus 2-án összehívta Frankfurtba a német fejedelmek kongresszusát és ez az ő fényes elnöklelte alatt nagy többséggel megszavazta az új reformaktát. De Vilmos porosz király távol volt. Poroszország tiltakozva állt résen. Bismarck már ekkor proklamálta a vér- és vaspolitikát. Mindazáltal e napokban állt Ferencz József nemzetközi szereplésének zenitjén. Az a fény, mely a német-római birodalom Habsburg-császárait övezte, Frankfurtban még egyszer föllobbant Európa szemei előtt. Még Napoleon császárt is megdöbbentette a bécsi politika merész előnyomulása. Viktoria angol királyné, a porosz trónörökös anyósa pedig, veje jövője miatt aggódva, ezt Ferencz József jóakarátába ajánlotta.

A külpolitika különböző periferiái után jött a dán háború, azután jött 1866 Königráczcel

és Ausztria kizáratása a Német birodalomból. És ezzel befejeződött Ferencz József uralkodásának 28 éves első korszaka, az a korszak, melynek a német hegemonia volt az uralkodó planétája.

Es most következett az a második, ötven éves korszak, az az új, áldásos fejezet Ferencz József nagy életmunkájának, midőn ama lidércfény kergetésével felhagyva, egész erejét saját monarchiája újjáteremtésének szentelte s ezt a világtörténeti nagy munkát elsősorban magyar államférfiak támogatásával, Deák Ferencz és gróf Andrássy Gyula tanácsával élve, sikeresen végrehajtotta. Hol van az a mesteri toll, mely méltóan meg tudná írni ennek az ötven évnek, e monarchia nagyhatalmi újjászületésének, a magyar állam halottaiból való feltámasztásának történetét? Legyen áldott annak az uralkodónak emlékezete, a kinek bölcsessége és nemes jellege e nagy mű végrehajtását lehetővé tette és legyen áldott azoké az államférfiaké, kik őt e nagy munkájában bőségesen támogatták.

A sors nem engedte megérnie Ferencz Józsefnek, hogy 1917 júniusában megülhesse magyar királylva koronáztatásának ötven éves jubileumát. Ő elvonult az örökkévalóságba, de élete nagy műve áll és reméljük — állni fog egy újabb ezredévén át szilárdan és rendületlenül. Azzal a tudattal hunyhatta örök álomra szemeit, hogy becsülettel megtette kötelességét. A kötelességteljesítésnek, a hűségnek, a szótartásnak, a legnehezebb körülmények közt sohasem lankadó, sohasem ingadozó munkának valódi hőse volt ő. Tiszteletreméltó és nemes volt ő mint ember és uralkodó egyaránt. A rá lesújtó rettenetes családi csapások alatt le nem törve, egy hosszú élet példátlan küzdelmeiben megedzve, a lelki felemelkedésnek és megújulásnak a világtörténetben ritka példája gyanánt áll előttünk: mint az abszolútizmus imperatori képviselője lépett a történelem óriási arénájába s mint az alkotmányos uralkodó mintaképe távozik onnét az örökkévaló-

I. FERENCZ JÓZSEF AZ ARANYGYAPJAS REND DÍSZRUHÁJÁBAN.

ságba. Ő sohasem ingadozott s kitartó öre maradt az alkotmánynak, melyre megesküdött. Alkotmányos uralkodói kötelességei teljesítésében elment egész az önmegtagadásig oly esetekben is, mikor ez neki egyéni áldozatot jelentett. Ime két példa a sok közül. Az egyházpolitikai reformok küzdelmes napjaiban az egész klerikális érzelmű Európa megmozdult. A Vatikán és a katolikus dinasztiák igyekeztek rá hatni, hogy a kötelező polgári házasságba ne egyezzen bele. De az ő alkotmányos kötelességérzete nem ingott meg. Leküzdötte egyéni hajlamait, mert

tudta, hogy a nemzet nagy többsége *akarja* az egyházpolitikai reformokat. Mikor pedig bizonyos oldalról arra akarták rávenni, hogy szorítsa le legalább a házassági törvényt az Ausztriában már régebben érvényben levő «Noth-Civil»-re, akkor Ferencz József a félrendszabály prókatorainak ezt a feleletet adta: «Ha már előre kell mennünk, tegyünk egész lépést előre, ne felels».

Sok más eset közt fényes példája uralkodói hivatása magas felfogásának az is, hogy az Andrássy és Bismarck közt megkötött védőszöveghez ő azonnal készségesen megadta hozzájárulását. (Vilmos császár, tekintettel Oroszország érzékenységre, csak Bismarcknak hosszas és a végsőig menő pressziójával volt a szerződés elfogadására rávehető.) Ferencz József fátyolt vetett a Poroszországgal való régi antagonizmusra. Volt ereje és akarata elfeledni a német hegemonia fényes álmának bizonyára neki fájdalmas szétfoszlását. Ferencz József csak birodalma valódi érdekét nézte. S ime a megkötött szövetség, miután majdnem negyven éven át biztosította számunkra a békét, most a nagy világválság közepette hatalmas védőpajzsunknak bizonyult. S az az uralkodó, kit félszázadon át a világéke hatalmas örül tisztelték a világ összes népei, ime egy diadalmasnak ígérkező védelmi háború közepette érte meg áldásos életének befejezését.

Szinte megdöbbentő ellentéteket mutat fel elhunyt királyunknak lelki szenvedésekben, küzdelmekben gazdag emberi és uralkodói pályafutása. S ime végül mégis isteni harmóniában egyenlítődték ki s a megdicsőülés apoteozisában olvadtak össze ezek az egykori ellentétek. Az egykori abszolút fejedelmet, mint az igazi alkotmányos uralkodó mintaképét, az európai békének félszázadon át hűségű örét, mint egy diadalmas önvédelmi háború legfőbb hadurát fogják áldani az utána következő nemzedékek.

Halász Imre.

I. FERENCZ JÓZSEF 1848-BAN.

I. FERENCZ JÓZSEF 1861-BEN.

I. FERENCZ JÓZSEF.

A föld egyik leghatalmasabb ura szállott sírba; nekünk magyaroknak szeretett királyunk. Mióta férfi, mint uralkodó is a kötelesség rabja. Utjaink uralkodása elején keresztetkék egymást; azóta is eltértek nem egyszer. De, akár örvendettünk intézkedéseinek, akár nem, bizonyos, hogy azokat magas hivatása szabta kötelességtudása irányította és foganatosította. Ez a kötelességtudása hozta őt aztán közelebb a magyarhoz és a magyart hozzá. A világháború kemény szaka szinte ideálissá tette kötelessége teljesítését. Ez az erénye azonosította vele a magyarságot, melyet csak most ismert és becsült meg igazában. Mindnyáján gyászolva álljuk körül ravataltát; mind tudjuk, hogy velünk együtt érő, gondunkat viselő atyánkat vesztettük királyunkban.

Uralkodásának most véget ért kora oly hosszú terjedt, hogy szinte nem is személy, hanem intézmény erejével hatott egyénisége. Ebben és főleg a magyar lélekhez való fokozatos simulásban leginkább Zsigmondhoz hasonlít, első királyunkhoz, ki császári koronát is viselt. Hatvannyolc éven át volt uralkodónk, koronázása óta majdnem egy félszázad folyt le. Eseményekben, változásokban gazdag korszak, melynek egyes fázisai közt egyénisége jelzi az összefüggést.

Osztatlan szeretettel s hódolattal fogadta ez a nemzet Ferencz Józsefet, midőn, ügyszólvá a gyermekszobából a közéletbe lépett. Minő országos örömet keltett, midőn a trónhoz oly közel álló főherceg 1848-ban nevelőjével bejárta az országot és magyarul beszélt Sümegen az ősz Kisfaludy Sándorral. Minő lelkesedés, midőn 17 éves korában magyar beszéddel, szép kijárással vezette be István főherceget Pest-megye elnöki székébe. E lelkesedés visszhangja volt Kossuthnak híres 1848 március 8-iki beszéde. «A Habsburg-ház nagyreményű ivadéka, Ferencz József főhercegre egy fényes trón öröksége vár, mely erejét a szabadságból meríti. Kossuth később ifjabb királynak kívánta a főherceget, kinek trónját a nemzet minden poklok ellen meg fogja védelmezni.

De az események most is erősebbek voltak az emberekénél, a nagy emberekénél is. A katonai és bürokratikus Ausztria szembelyezte I. Ferencz Józsefet, ki mint az egységes Ausztria megvalósítója lépett a trónra, a Kossuth vezette, törvényéhez ragaszkodó Magyarországgal. Schwarzenberg, Bach és más rossz tanácsosai vezették az ifjú császárt azon korszakban, melyre, mint Deák Ferencz mondá, fátyolt vetünk. De ez az egységes Ausztria, mely a hatalom és mindenhatóság álmait idézte az uralkodó lelkébe, bent tompa haraghoz, kint vereséghez, veszteséghez vezetett. A dinasztíának olasz birtokai és német hegemoniája elvesztésével kellett megfizetnie azon kísérletért,

FERENCZ JÓZSEF FŐHERCEGEZ A NÁDORHUSZÁROK EGYENRUHÁJÁBAN. — Etyh 1847. évi rajza.

hogy a szabad Magyarországot Ausztria rabjává tegye.

Ferencz József nem az első, ki a kísérletet megtette, hanem kétségtelenül az a Habsburg, ki legalaposabban levonta belőle a szükséges következtetéseket. Igazi király: egyaránt tudott tanulni és feledni. Csak lassan, méltóságát mindig fenntartva állította helyre Magyarország törvényét, önállóságát. Nem egyszerre ment benne végbe az abszolút úr átalakulása alkotmányos fejedelemmé, de visszaesés nem volt. Mióta a nemzet nagy öröme fejére tették Szent István koronáját, azonosítani is tudta magát vele és nemcsak jogait gyakorolta az apostoli királynak, hanem viselte a korona terhét is. Sohasem szabad megelégedni arról, hogy nincs súlyosabb munkával járó méltóság a kettős monarchia fejedelménél. Két egyforma jogú, a mellett gyakran ellentétes érdekű állam uralkodásának megfelelni, egyformán követelést és gyöngédséget, bölcsességet és határozottságot. Két egymásnak sokban ellentmondó hagyományt úgy egyeztetni össze, hogy mindegyik egyaránt növelje az összekapcsoló dinasztia hatalmát és tekintélyét, szinte emberi erőt felülmúló munka. A kiegyezés lényege az, hogy a fejedelem éppen úgy legyen magyar király, mint Ausztria császára és Ferencz József bámulatos lelkiismeretességgel és türelemmel igyekezett e kettős feladatának megfelelni. A nagy feladat nagygyá növesztette lényét, lelki erejét is. Lehet

mondani, hogy Magyarország törvényes önállóságának helyreállítása, nemcsak politikai és közjogi értelemben, hanem lélektanilag, egyéniségének fejlesztése által, tette meg őt igazi uralkodónak, sokban a királyok elismert mintaképének.

Tudjuk, nem hiányoztak most sem a viharok, az összeütközések. De minő művészettel bírta Ferencz József a legmagasabbra tornyosodó hullámokat is lecsillapítani! Egy kéziratával lecsendesítette a Janszky-ügy előidézte izgatalmat. Az 1906-iki paktummal és a koalíció minisztériumának kinevezésével elsimította az országot éveken át lázba ejtő katonai követeléseket. De bárminő erősen nyilatkozott is intézkedései ellen a hangulat, sokkal jobban ismerte és szerette ezt a nemzetet, semhogy fellobbanás zokon vette volna. Midőn a Fejérváry kormány idején több helyütt igen — udvariatlanul — fogadták az új főispánokat, a király így szólott: más országban veszélyesek lennének az ilyen tünetek, de Magyarországon oly erős az alkotmányos érzés, hogy nem kell tartani attól, hogy a mozgalom kicsap medréből.

Azonosította magát a magyarral, örvendett minden haladásának, anyagi és szellemi téren egyaránt. Az ezredév megünneplésekor, 1896 jun. 8-án gyönyörű szavakban dicsőítette a magyar szabadság- és hazaszeretetet.

Akkor még élt és mellette foglalt helyet e nemzetnek nagylelkű pártfogója, Erzsébet királyné. Gyászos halála, úgy mint már előbb Rudolf főhercege, teljesen feltárta azon leki kapocs erősségét, mely a nemzetet az uralkodó családhoz fűzi. Teljessé az együttérzés és gondolkodás azonban csak a világháborúban vált. Magyarország és királya erősebbek voltak, nem mint az ellenség hitte, hanem mint a barát is ítélte volna. A szörnyű küzdelemben, melyet galád csel és erőszak kényszerített a békeszerető fejedelemre a halálraírt monarchia megállotta és megállja helyét. És valóvá vált Kossuth ígéje: ez a nemzet legyőzhetetlen óriásként védte meg a trónt a poklok ellen is. Megvédte, hisz a dinasztia ellenségei, orosz és szerb, 1848-ban is a magyar ellen törtek.

Nem adta meg neki a végzet, hogy örvendjen a békének, mely győzelmünknek lehet csak diadalni bére. De képe ott marad mindegyikünk lelkében, mint buzdító, mint örökké munkásé, mint Mátyás király után azon királyunké, ki legjobban gondolta gondunkat.

Palotában, kunyhóban ott látjuk az annyit próbált, annyit szenvedett agastyánnak képét. A király imádkozik. Az imádkozó király képe mellé oda kell tennünk a dolgozó királyét is. Állami létünknek, nemzeti megerősödésünknek ő volt egyik legbuzgóbb, legeredményesebb munkása. Bizhatunk abban, hogy utódja folytatja művét, a dinasztia hatalma, a monarchia fejlődése, és a most méltán gyászoló Magyarországnak boldogítása biztosítására mindenkorra.

Marczali Henrik.

FERENCZ JÓZSEF 1838-BAN.

I. FERENCZ JÓZSEF 1849-BEN.

«AZ URALKODÓ BOLDOGSÁGA.» — A «Vasárnapi Ujság» egykori képe.

A KIRÁLY MÁRIA VALÉRIA FŐHERCEGNŐ GYERMEKEIVEL. — Fénykép után.

APRÓSÁGOK.

A hatvanas évek végén történt.

Bécsben egy szűkebbkörű udvari ebéd alkalmával szóba került a Libényi merénylet. A társalgás általános volt, nem úgy, mint a nagy ebédek alkalmával, mikor mindenki csak a szomszédjával beszél — halkan. Részt vett az ebéden egy főrangú magyar hölgy is, a ki elhallgatott, mikor Libényire került a beszéd sora. S azontúl nem lehetett szavát hallani, pedig máskor ő volt a legvidámabb társalgók egyike. A királynak feltűnt a hallgatósága; s ebéd után megkérdezte annak az okát.

— Elszomorodtam Felség, a miatt, hogy valaki meg akarta gyilkolni Felségedet, és hogy ez a valaki ép magyar volt.

Ez volt a válasz. A király derűlen és nagyon nyájasan felelt.

— Ne aggódjék e miatt. A merénylőknek nincs nemzetiségük. De a mellett ez a merénylet nekem csak javamra vált. Akkor kezdtem magamba szállani, s gondolkodni a dolgok folyása felől.

Mit gondolt az alatt a király, hogy a merénylőknek nincs nemzetiségük: nem tudjuk. Talán csak megvetésének akart adni kifejezést. Mert hiszen olyan merénylő is volt már, a kinek kizárólag nemzetiségi célok voltak az irányítói. De lelkének titkához kulcsot szolgáltat nyilatkozatának többi része. Olyan kulcsot, a melylyel több zárt fog megnyithatni az, a ki történetét meg fogja írni.

Gödöllőn történt, a hatvanas évek végén, az örökös nap sugaras napok egyikén. A legszűkebb családi körben elköltött ebédre hivatalos volt gróf Ráday Pál, a király kedvelt embere, s a gödöllői járás főszolgabírája. A királyné akkoriban szorgalmasan olvasott magyarul. Asztaltöntés előtt fölemelte a poharát, s gróf Rádayhoz fordult.

— Igyunk! Egy pohár bor a hazáért meg nem árt.

Ráday szerény meghajlással a királyra köszöntött.

— A legelső magyar ember a király. Eljen a király!

Megható volt a király válasza.

— Addig éljen, míg a honnak éli!

Mikor a királyné hosszabb külföldi utazást csinált, mindennap kapott a királytól egy sajtókezüleg írt hosszabb levelet. Ő is mindennap írt, de csak röviden. Hosszú séták után este haza térvé, rendesen fáradtabb volt, semhogy kiérdőleg írhasson. Ilyenkor a királynét kísérő udvarhölgy tudósította a felséget mindenről, a mi az utolsó nap folyamán történt. Nehéz feladat volt, mert az udvarhölgy megosztotta a királyné minden fáradalmát, s a király minél részletesebb tudósítást kívánt.

Egy ily utazás befejezésével a király nagyon udvariasan köszönte meg az udvarhölgynek — a királyné jelenlétében — a küldött értesítést.

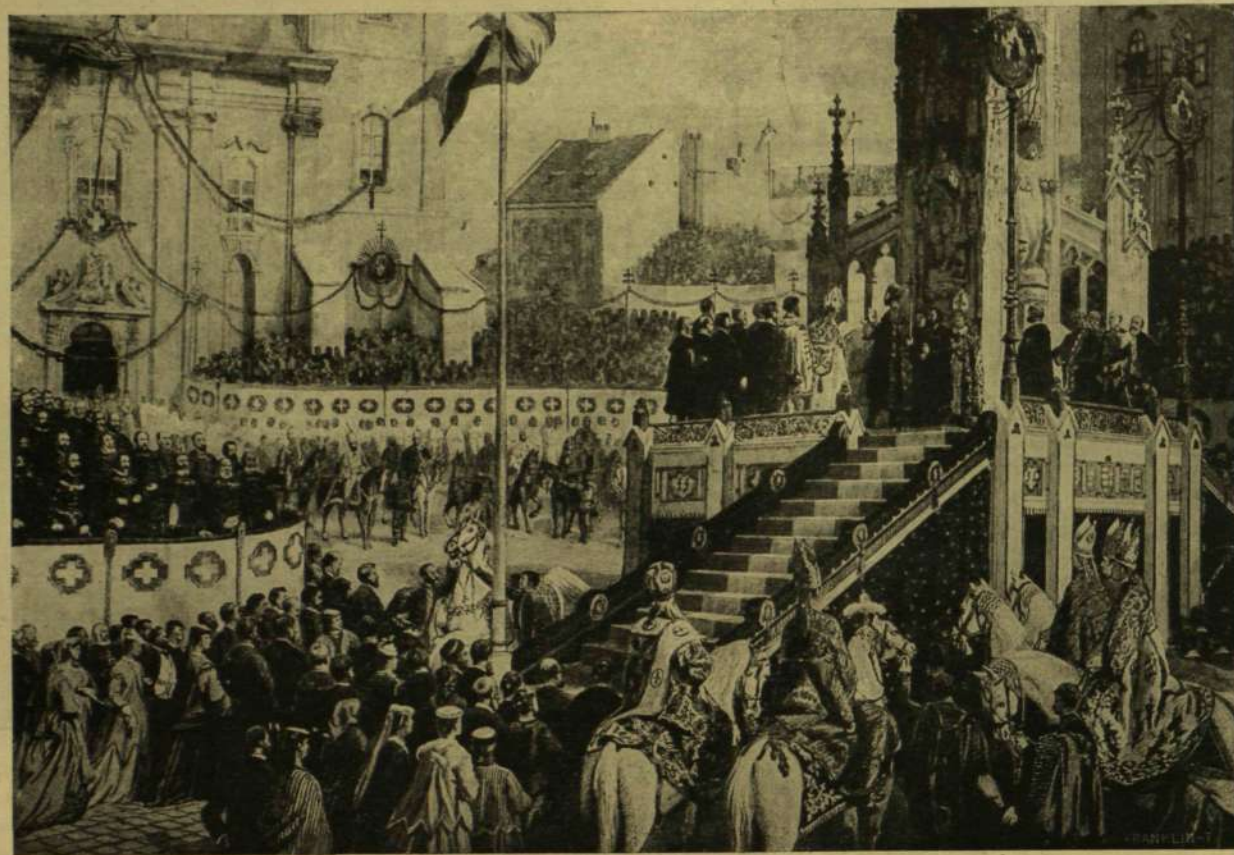
A királyné odalépett a felséghez, s halk hangon, — de úgy hogy a jelenlévők is meghallották — csintalanul odamondta neki:]

— Oh Te goromba fráter! Hát nem illenék nekem is megköszönni a tudósítástokat.

Ilyen bensőségesen kedves volt a családi viszonyuk.

V. FERDINÁND LEMOND A CSÁSZÁRI TRÓNRÓL I. FERENCZ JÓZSEF JAVÁRA OLMÜTZBEN 1848 DECEMBER 2-ÁN.

I. FERENCZ JÓZSEF KORONÁZÁSI ESKÜJE 1867 JUNIUS 8-ÁN. — Székely Bertalan aquatellje.

HÓDOLÓ KÜLDÖTTSEG BUDÁN AZ 1867-1868-AS ÉVI MAGYARORSZÁGI LÁTOGATÁSKOR.

I. FERENCZ JÓZSEF KIRÁLY KORONÁZÁSA 1867 JUNIUS 8-ÁN.

A KORONÁZÁSI KARDVÁGÁS.

A KIRÁLYI PÁR AZ ORSZÁGGYÜLÉS HÓDOLATÁT FOGADJA A KORONÁZÁS UTÁN. — Engerth festménye.

A «Könyves Kálmán» jogosítódával.

AZ ORSZÁGGYÜLÉS HÓDOLÓ KÜLDÖTTISÉGÉNEK FOGADTATÁSA A BUDAI VÁRBAN AZ EZREDEVI ÜNNEPKOR. — Beszár Gula festménye.

FERENCZ JÓZSEF ÉLETEBŐL.

A bécsi kongresszustól a világháborúig, ez a roppant időköz még roppantabb, ha nemcsak tartamát, hanem tartalmát is nézzük, azokat a változásokat, melyek ezalatt az emberiség sorában, világfelfogásában, életmódjában végementek, ez az időköz foglalja magában I. Ferencz József életét. Kezdetre arra az időre esik, mikor a napoleoni korszak küzdelmei és szenvedései még mint aktualitások éltek az emberek tudatában s a vége Európa újabb, rettentő konflagrációjára, a melyből megújulva vagy tönkremenve fog kikérülni. A mi a két végpont közé esik, az emberi élet és az emberi szellem nagyobb átalakulása egy század alatt, mint a melyet azelőtt évszázadok során átélt. Ha csak egy ponton nézzük is: Ferencz József fiatal korában a vasút még kétkedéssel fogadott, sokat vitatott újság volt s halálakor a repülőgép már megszokott dolog, szemünk elé tárul, mennyit élt át az, a ki az 1830 és 1916 közti időközt átélté.

Ferencz Károly főhercegnek, Ferencz császár második fiának, Zsófia bajor hercegnővel kötött házasságából született Ferencz József főherceg, a császár elsőszülött férfi-unokája. A trónörökös, Ferdinánd házassága gyermektelen volt s így az újszülött Ferencz József főhercegre mindenki úgy nézett, mint a Habsburgok ősi trónja leendő örökösére. Ebben az értelemben is nevelték, abban a szellemben, a mely a Habsburg-házban hagyományos volt.

Akkor még Ferencz császár élt s kedvenczévé fogadta kis unokáját, kit soha nem nevezett másként, mint Franczinak. Minden nap elhozatta magához s maga vezette első gyermekjátékaiban s tanította katonai magatartásra kezdetben csak a szobákban, de utóbb a kertben s a szabadban tett séták alkalmával is. A császárnak Laxenburg volt a kedvence tartózkodási helye. Midőn a kis főherceg éppen negyedik évét töltötte be, nagyszülői szintén odahozatták s bevezették a kerti pavilonba, a hol fülhalmozva állt a sok játékszer, melyet születésnapjára meglepetésszerű hoztattak neki. Egy darabig el is szórakozott velök; egyszerre azonban meglátja a pavilon bejárata előtt álló strázst, félbehagyja a játékát s e szavakkal szalad a császárhoz:

— Ugy-e, nagypapa, ez az ember itt nagyon szegény?

— Mert gondoltam ezt, kis fiam? — kérde a császár.

— Hát csak, hogy itt őrt kell neki állani.

Az öreg császár mosolygva nyúlt tárczájába s pénzt adott a kis fiúcskának, hogy vigye el hát annak a szegény embernek. Nagy örömmel szalad «Franczi» a katonához s feléje nyújtotta a bankjegyet. Az őt fegyverével tisztelgett, de a

pénzt nem fogadta el. A kis főherceg zavarodottan nézett, hol a katonára, hol nagyatyjára, a ki mosolygva nézte a jelenetet.

— Tudod mit, Franczi? — mondá — tedd a pénzt a töltény-táskájába, az nem ellenkezik a parancsolattal. A kezébe vennie semmit nem szabad.

A táskában azonban magasan csüggött, a kis főherceg nem érte el a kezével. Ekkor a császár fölemelte unokáját, Karolina Auguszt, a császárné fölnyitotta a tölténytáskát fedelét s a kis fiú örömmel dugta bele a bankjegyet s aztán a császárhoz fordult:

— Ugy-e, nagypapa, ez a katona most már nem lesz szegény?

— No, majd tesszünk róla — vigasztalá a császár s miután az őt egyike volt az ezred legderekabb katonáinak, a császár magánpénztárából váltotta ki a katonaságból.

A főherceg értelmi nevelésével, mikor ennek megjött az ideje, Bombelles Henrik grófot bízták meg, kihez társul még Coronini-Cronberg grófot adták. A tanulást a nyelveken kezdték és pedig a világnyelveken kívül a magyar, cseh és lengyel nyelvet is fölvetették a tananyagba, nem különben a vallást is az általános műveltség alapanyagait. Csak ezután következett a katonai nevelés, mely 1843-ban Hauslab ezredesre bízott, a ki különös gondjává tette, hogy a természetből felénk, tartózkodó gyermekben önbizalmat keltsen s az önálló tevékenységre igyekezett serkenteni a növendéket. Mind a három

I. FERENCZ JÓZSEF EMLÉKPLAKETTJE, MELYET NYOLCZVANADIK SZÜLETÉSE NAPIKOR A KÜLFÖLDI URALKODÓKNAK KÜLDÖTT.

fegyvernem közönséges gyakorlataiba beoktatta a főherceget. Ferencz József ép úgy viselte a gyalogos-, az ulánus-, a tüzér-egyenruhát, mint akármely más ujoncz s együtt végzé a gyakorlatokat a többivel. Mint ulánus közönséges szolgálati lovat kapott maga alá, s voltaképp csak ekkor kezdett tanulni lovagolni. Azelőtt félt a lótlól, de most bátor és ügyes lovas lett. A tüzér-gyakorlatoknál ép úgy tisztogatta és töltötte az ágyút, mint az utolsó közlegény s mint utásznak ép úgy le kellett másznia a földalatti aknába s ott csákánnyal, ásóval dolgoznia, mint bárkinnek. E gyakorlatok lesurolták róla természetes elfoglaltságát s önállóságra szoktatták, föllépésének határozottságot, bátorságot kölcsönöztek.

Fokozatosan tanulta el a gyakorlati szolgálattal s csak ezután következtek az elméleti tárgyak, az erődítéstan, az alkalmazott taktika, fegyverismeret, stb., melyekbe külön kitűnő szaktanárok vezették be. A tanórák nyáron pontosan már hét órákor vették kezdetüket s a tanárok mind megegyeztek abban a véleményben, hogy a kötelesség ily erős érzetével fölruházott növendék nem volt a kezük alatt.

Ferencz József főherceg nevelésének a filozófiai s állam- és jogtudományok képeztek zárókövét, melyekben szintén a legkitűnőbb szakértők oktatták. A főherceg 1847-ben fényesen állta meg a bírói vizgát s a politikával gyakorlatilag is kezdett foglalkozni, minden vasárnap Metternich vezetésével tanulmányozván az államügyeket.

Politikai első nyilvános szereplésének Magyarország és pedig Pestvármegye terme volt a színhelye, hol mint a király személyének képviselője jelent meg, hogy István főherceget a megye főispáni székébe beigtassa. A nádorhuszárok szép egyenruhájában lépett (1847 okt. 16-án) a vármegyei rendek elé, a kiket magyar nyelven üdvözölt, örömet fejezte ki, hogy első hivatalos funkcióját a szeretett Magyarországon végezheti. Csengő hangon elmondott szavai leirhatatlan lelkesedésre ragadták a rendeket, a kik harsány éljenzessel, kardesőrtéssel és kalpaglebegtetéssel adtak kifejezést a fölött való örömknek, hogy a trón leendő örökösének ajkairól Árpád nyelvét hallották zengeni. Maga Kossuth Lajos úgy emlékezett meg az ifjú főhercegről lapjában, mint a népek reményéről.

A főherceg még a márcziusi mozgalmak utáni időkben is, 1848 április 10-én és 11-én elkísérte Ferdinánd császárt és királyt Pozsonyba s abban a koronatanácsban, mely az új alkotmány tervét végleg volt megállapítandó, szintén hivatalosan megjelent, noha a tanácskozásban és határozathozatalban, tekintettel fiatal korára, része nem volt.

1848 elején háború törvén ki Olaszországgal, a főherceg örömmel ragadta meg az alkalmat, hogy a családterre siethetett. Veronában találko-

zott (6 és nagybátyja Albrecht főherceg) az olaszországi hadsereg fővezérével, Radecky tábornaggal, a ki őket bizony nem a legnagyobb örömmel, sőt nyíltan kifejezett aggodalommal fogadta.

— Császári fenség, — így szól leendő uralkodójához — mit keres itten? jelenléte nekem csak nehézségeket szerez. Ha baj éri, micsoda felelősség terhel majd engem! Ha elfogják, mind az az előny, melyet hadseregem kivívhat, kárba vész.

— Tábornagy úr, — viszonzá az ifjú főherceg — lehet, hogy vigyázatlanság volt engem ide küldeni. De ha már itt vagyok, a becsület nem engedi a nélkül térnem vissza, hogy tettem volna valamit.

Santa Lucia mellett nyerte az első tűzkeresztséget. D'Aspre altábornagy oldalán vett részt az ütközetben s Albrecht főherceggel együtt bátran állta meg az ellenséges batteriák tüzeit. Radecky maga jelenté a hadügyminiszternek: «Szemtanuja voltam, mikor egy ágyúgolyó kis távolságra csapott le mellette, a nélkül, hogy a főherceg csak meg is mozcizant volna.» D'Aspre altábornagy úgy távolította el a golyózáporból, hogy egy lovas hadosztállyal a hadművelési vonal védelmére kommandírozta ki. Az ifjú főherceg bátorsága csodálatot keltett; de az öreg tábornagy éppen ezért egészen megkönnyebbült, mikor a főherceget Innsbruckba hívták, hova időközben a császári udvar Bécsből átköltözött.

Ferencz Józsefről régen tudva volt, hogy Ferdinánd után ő lesz az uralkodó, de ennek idejéről senki sem tudott semmi biztosat. Ő maga sem. Mikor az udvar 1848-ban Innsbruckból Schönbrunnba, majd Olmützbe költözött, a legszűkebb családi körben már el volt határozva a dolog s novemberben a tervbe a főherceget is beavatták, ki ettől kezdve sokat érintkezett Schwarzenberg és Stadion miniszterekkel, a kik az uralkodás titkaiba beavatták.

De a legközelebb érdekelteken kívül senki

I. FERENCZ JÓZSEF 1910-BEN.

sem tudott a dologról. Mindenki csodálkozott, mikor 1848 december 2-án reggeli 8 órára az olmützi érseki palotába látta vonulni az uralkodóház összes tagjait, az egész udvari személyzetet, a minisztereket, a jelenlévő magasabb hivatalnokokat és főtisztakat, az utóbbiak között Windischgrätz herceget és Jellasicsot. Helfert

történeti munkájának hivatalos jelentése így adja elő a nevezetes eseményt:

A nagy trónteremhez vezető helyiségek perczről-perczre sűrűbbé dagadó vendégereggel lettek tele. Fekete frakk, papi talár, mindenféle egyenruha tarka vegyületben hullámzó látványt nyújtott. Feszült kíváncsiság honolt minden arczon.

A trónterembe csak igen keveseket bocsátottak be, Windischgrätz, Jellasicson, a minisztereken, főudvarmestereken, Grüne grófon és Hübner követési tanácsoson kívül jelen voltak Mária Dorothea főhercegnő, József főhercegné, Magyarország volt nádorának özvegye leányával, Erzsébet hercegnővel, az Estei főherceg nevével, azután Miksa, Károly Lajos, Károly Ferdinánd, Vilmos, József és Estei Ferdinánd főhercek. De még ezek is egytől-egyet teljes híjjával voltak minden tudomásnak, hogy mi készül itten. Károly Ferdinánd főherceg e szavakkal lépett a hadügyminiszter elé: «De hát mondja meg kérem, mi akar itt történni, hogy 8 órára ide rendelnék?» «Legyen fenséged még egy perczig türelemmel, mindent megtudunk azonnal.»

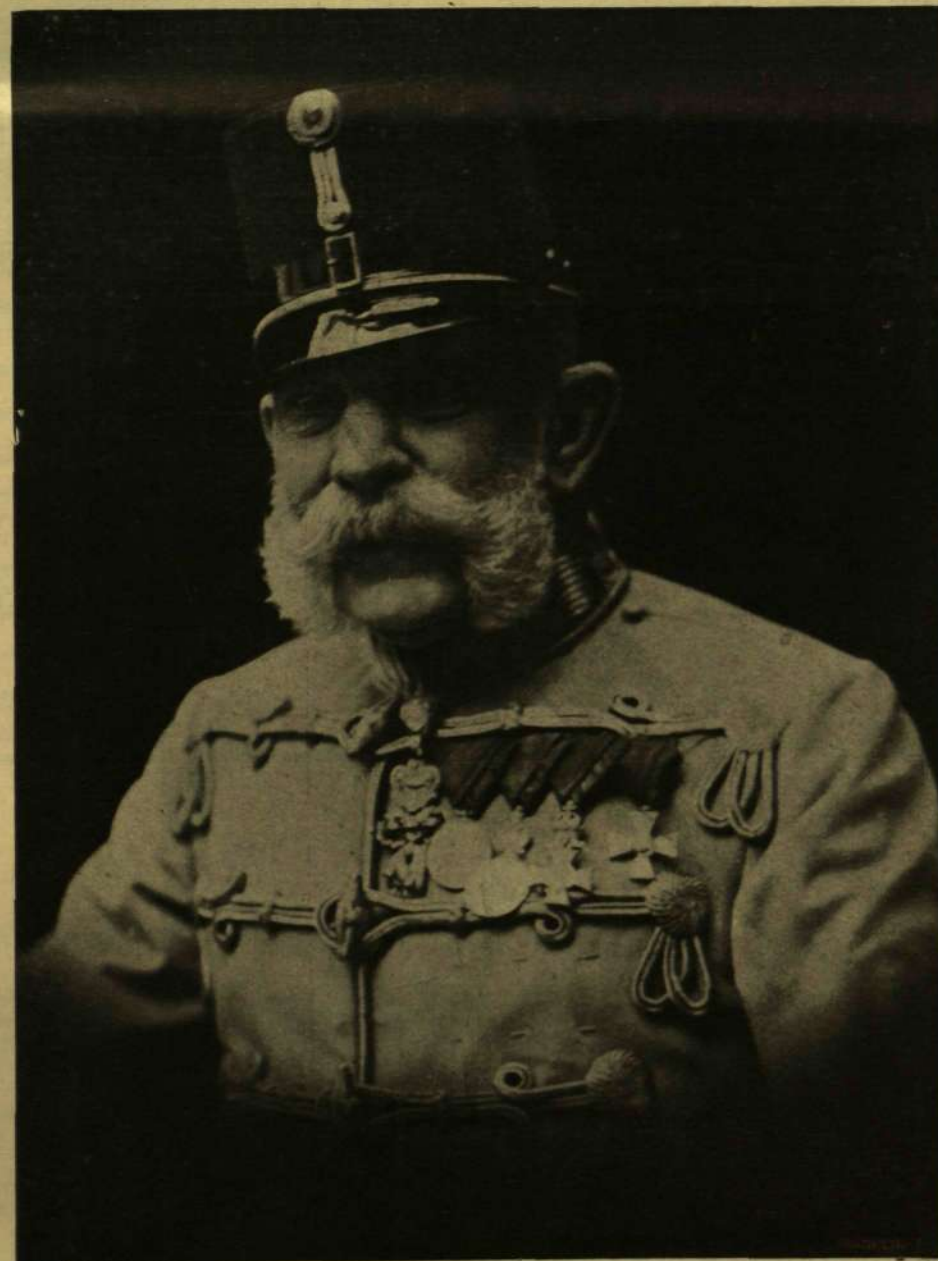
Mindjárt nyolcz után feltárlt a császári lakosztályba nyíló szárnyas ajtó s belépett rajta herceg Lobkovicz József főszárnysegéd s mindjárt mögötte a császári pár, követve a főudvarmester, Fürstenberg Frigyes Egon tartományi gróf s neje, a főudvarmesternő által, aztán Ferencz Károly főherceg. A császári pár helyet foglalt a számukra fentartott üléseken, mire a császári ház többi tagja is letelepedett.

Mélyszéges csend következett be, melyben a lélekzetet is meg lehetett volna hallani. Ferdinánd császár e csend közepette kibontott egy ív papírt s arról a következő kevés szavú, de súlyos tartalmu szavakat olvasá le:

«Fontos okok arra a megmáshíthatatlan elhatározásra birtak rá minket, hogy a császári koronát letegyük, és pedig a mi szeretett öcsénk, Ferencz József fenséges főherceg úr javára, a kit is nagykorúnak nyilvánítottunk, minekutána szeretett testvérünk, Ferencz Károly főherceg úr ő fensége, nevezett unokaöcsénk atyja, ki-jelenté, hogy a fennálló házi és állami törvényeink értelmében őt illető trónöröklési jogról ugyancsak nevezett fia javára visszavonhatatlannal lemond.»

A császár erre fölszólította a császári ház miniszterét, hogy az illető államokmányokat hirdesse ki, mire Schwarzenberg herceg fenhangon felolvasá Ferencz József főherceg nagykorúvá nyilvánítását s Ferencz Károly főhercegné, valamint Ferdinánd császárnak a trónról és uralkodásról való innepélyes lemondását.

A fölolvastatott lemondással a császár és Ferencz

I. FERENCZ JÓZSEF 1914-BEN.

I. FERENCZ JÓZSEF ÉS ERZSÉBET KIRÁLYNÉ ESKÜVŐJE A BÉCSI AUGUSZTINUS-TEPLOMBAN, 1854 ÁPRILIS 24-ÉN. — Egykori rajz után.

Károly főherceg aláírták lemondási okmányait, a császári ház minisztere ellenjegyezte.

Erre az új, fiatal császár — oda járult a lemondott agg császár elé, s térdre ereszkedett előtte. Rendkívül meg volt illetődve, szóra sem bírtak nyilni ajkai, csak szemével látszott kérni nagybátyja áldását. Ez lehajlott hozzá, megölelte s szokott egyszerű modorában csak ennyit mondott neki:

«Isten áldjon meg, légy jó, Isten megoltalmaz. — Megtörtént.»

Az ifjú császár a császártól a császárné felé fordult s az előtt is térdre borult. Ez is lehajolt hozzá, keblére ölelte és megcsókolta. Ugyanez a jelenet ismétlődött az új uralkodó szüleinél. Mire az ifjú császár az uralkodóház többi tagjaihoz közeledett, kik új urok iránt hódolatukat kifejezendők, felálltak székeikről, mire mindenikkel kezét fogott s mindeniket megölelte.

Végezetül felolvasták még az ünnepélyes esemény lefolyásáról a Hübner követségi tanácsos által felvett jegyzőkönyvet, mire azt a két császár kivételével minden jelenlevő aláírta.

Erre az udvar visszavonult lakosztályaiba s ez Ausztria újabb történetében nagyfontosságú esemény véget ért.

Ekkor már javában folyt a magyarok szabadságharcza. Ismeretes és most nem akarjuk lépésről-lépésre ismételni, miként fejlődtek a dolgok márciustól decemberig, Ferdinánd uralkodása utolsó hónapjaiban. Mire Ferencz József a trónra lépett, Windischgrätz már benyomult Magyarországra; december végén már közeledett a fővároshoz, gőgösen visszatartotta a magyar országgyűlés küldöttségét, mire az országgyűlés Debreczenbe költözött. A nyílt, jövőtétlen szakitás ekkor állott be s ettől fogva az események végzettségűen

kövezték egymást. 1849-ben Ferencz József feloszlatta a kemsieri birodalmi gyűlést s kiadta az összbirodalmi alkotmányt, a mire magyar részről az április 14-iki nyilatkozat, a Habsburg-ház detronizálása volt a felelet. Az tan jött az orosz segítség, csakhamar Világos. utána október 6-ika s az abszolutizmus. Ferencz József birodalmában elcsöndesedett a forradalom tüze s látszólagos nyugalom állt be.

Ekkor gondolt a huszadik évét még alig túlhaladt uralkodó házasságra. 1853 augusztus 18-án, születése napján jegyezte el Erzsébet bajor királyi hercegnőt, Miksa herceg és Ludovika hercegnő leányát, a ki akkor 16 éves volt. A következő év március 4-én írták alá a házassági szerződést, április 20-án indult el a menyasszony hazájából, másnap Linzbe érkezett, a hol már várta vőlegénye s másnap érkeztek Bécsbe. Az esküvő április 24-én volt Bécsben, az augusztinusok templomában. Rau-

A KIRÁLYI CSALÁD GÖDÖLLÖN. — A hevesen években való kép után.

schér bécsi hercegecskék, a császár első tanítója volt az eskető pap. A fiatal császárné első főudvarmesternője magyar hölgy, Esterházy grófnő lett.

Az 1857. év tavaszán jött a híre, hogy a császár rövid idő múlva Budavárába érkezik s hosszabb időt tölt a fővárosban és körültre indul az országban.

A budai várkastélyban országra szóló események történtek. A politikai vétségek miatt rabságban szenvedők amnesztiát kaptak, az elkobozott birtokokat a rajtuk lévő terméssel együtt visszaadták régi tulajdonosaiknak, a nép sanyarú helyzetét is adóterhek leírásával könnyítette az uralkodó. Aztán lezajlott az a páratlan fényű udvari bál, melynek kétszáz vendége közt először jelent meg a magyar nagyszonyok díszében, fején gyémántba foglalt rubinkő-diadémával és ezeket érő csipkés kötényben a szépség és az ifjúság kettős igézettségében fénylő császárné s a magyar úri hölgyeket ugyancsak magyar díszbe öltöztetve vezette a színe elé Albrecht főhercegné utóbb tragikus halállal elhalt leánya, Henrietta főhercegnő.

Egy gyászos esemény azonban nagyot változtatott a már jóváhagyott terveken. Hirtelen megbetegedett a kis Gizella főhercegnő. Az uralkodópár meghosszabbította budai tartózkodását és nem távozott el gyermekének betegágya mellől, míg el nem múlt a veszély. De ekkor meg a kis Zsófia főhercegnő esett ugyanabba a veszedelmes betegségbe. Szülei most már nem halaszthatták tovább a bécsi utazást s a Hofburgban érte őket a hír, hogy a kis leányuk meghalt.

A trónörökös megszületése tette egészen teljessé az uralkodópár boldogságát. Rudolf trónörökös 1858 augusztus 25-ikén Luxemburgban pillantotta meg először a napvilágot.

Jötték aztán a történelmi események: Lombardia elvesztése 1859-ben, az októberi diploma, az 1861 februári pártens s az országgyűlés összehívása, majd a provizórium, az 1865-iki országgyűlés, az 1866-iki háború s végül a kiegyezés. Ettől fogva Ferencz József két birodalmának sorsa új, nyugodtabb, bár még mindig nem zavartalan útra tér s a Habsburg-

monarchia helyzete, új súlypontot és új egyensúlyt kapva megszilárdul. Az uralkodó, a ki az abszolutizmus levegőjében nevelkedett, felismeri az alkotmányos uralkodás nagy politikai értékét s ettől fogva szilárdan, dogmatikus szívósággal ragaszkodik a kiegyezésben lefektetett alkotmányhoz, a melyben élete nagy művét látja, az ősi trón jövőének biztosítékát. Szörnyű családi csapások sújtják: egyetlen fia rejtelmes halála, nejeének meggyilkoltatása, rokonai egész seregének balesetek által való elpusztulása — ő áll rendületlenül a maga helyén utolsó lehelletéig. 1866 óta, leszámítva a boszniai epizódot, nem visel külső háborút, országai a belső megerősödésnek, kulturális és gazdasági megerősödésnek élhetnek, a hosszú áldásos békének csak 1914-ben vet véget a világháború rettentő vihára. Hogy az osztrák-magyar birodalom képes volt az erőfeszítésnek azt a roppant mértékét kifejteni, a melynek ma tanúi és részesei vagyunk, hogy diadalnak és sorscsapások között egy pillanatra sem ingott meg erejében, a győzelembe vetett hitében, — ez tagadhatatlanul Ferencz József élete munkájának eredménye.

A HÁBORÚ NAPJAI.

November 16. Harezaink a Zsili és az Olt folyó mindkét oldalán kedvezően haladnak. 1200-nál több foglyot szállítottunk be. Campolungtól északra és Sömezónél erős román támadásokat vertünk vissza. Tölgyestől délkeletre eredménytelen orosz támadások. A nyugati harcmezőn az angolok részvételével a Maillé-Serre műútnál, valamint Beaumonttól keletre és délkeletre kézigranát-harcban megbiúsultak. Rancourt elleni erős támadások a németek tüzeben összeomlottak. Saillisen keleti régrét a németek kemény utcai harcban elragadták a francziáktól, este a St. Pierre Vaast-erdő északi szélén szívósan védelmezett franczia árkokat rohammal elfoglaltuk. Az orosz harcmezőn Görzttől keletre csapatunk ismét elfoglaltak egy ellenséges árkot. A Balkánon a Dobrudzásban Görzttől osztagok csatároznak. A dunai vonal több pontján mindkét partról köcsörös tüzelés. Macedóniában a Cserna-azakaszban a bolgárok elfoglalták az előkészített új állásokat.

November 17. A predeali uttól nyugatra áttörtük

az ellenséges vonalat. Egyébként is Észak-Öláh-országban a helyzet mindenütt kedvező, 2000-nél több foglyot szállítottunk be. Sömezónél hajókat elfoglaltak a Buntul Mare. A tölgyesi szorosnál délkeletre fekvő magaslatokért még folyik a harc. A nyugati harcmezőn a Somme mindkét partján erős tüzérségi harc. Beaumontnál megbiúsult az angolok egy támadása. A Balkánon Szilisztriában a tüzérségi tűz élénkebb. Macedóniában Malik és a Presba-tó között, a monasztrai síkság nyugati szélén a Csegetől északra fekvő magaslatokon a bolgárok újabb erős támadást visszavertek.

November 18. A Zsili mindkét oldalán az ellenség leghévesebb ellenállása dacára előrenyomulunk. Az Olttól keletre is tört nyertünk. Campolungtól északra keletre az ellenség elkecsereedett ellentámadása megbiúsult. A nyugati harcmezőn az angol tüzérség tüze az Ancre mindkét partján. Utána egy angol áttörési kísérlet megbiúsult. A francziák erős támadása Saillisen és a dél felé csatlakozó vonalak ellen összeomlott. A Balkánon a Dobrudzsai hadsereg balszárnyán tüzérharcok. Macedóniában Monasztrtól délre a Cserna-bajlasi magaslaton a francziák támadásait véresen visszautasították. A Csegetől északra fekvő csúcsok egyikét a szerbek elfoglalták. Erre Below Ottó német gyalogsági tábornok, főparancsnok német vadászok élére állva, visszafoglalta az elvesztett állást.

November 19. Falkenhayn hadseregének csapatai a Targu Jiu melletti csatában a hegységből kijáró utat törtek maguknak és a Matru-völgyben előnyomuló oszloppal együtt elérték a Verciorovától Crajovába vezető vasútvonalat. Az Olt mindkét oldalán előnyomuló csapatunk szintén elérték a hegység lábát és tegnap áthaladtak a calimanesi-szucsi vonalon. A románok támadásai ép úgy megbiúsultak, mint Campolungtól északra. November 1-től ejtett foglyaink száma 19,527, a zsákmány: 26 ágyú, 72 gépfegyver. Erdélyi keleti arcvonalán bajorok visszavertek egy orosz előretörést. A nyugati harcmezőn az angolok több napi tüzeléssel előkészített nagy áttörési kísérlete az Ancre mindkét oldalán kudarcot vallott, s csak néhány helyen szerzett nekik jelentéktelen térférfeséget. Serretől délnyugatra, Grandcourtban és innen délre visszanyomták a németeket, kik most az Ancre déli partján előkészített záróállásban vannak. A tizenkét kilométeres arcvonal minden többi állását a németek megtartották. A Balkánon a Dobrudzásban járőrharcok, Szilisztriánál élénk gyalogsági és tüzérségi tüzelés. Macedóniában a

Kalodent
Fog-Krém 90 Fillér

A KULTURA ÉS TUDOMÁNY
legújabb kötete:

BEVEZETÉS A FILOZÓFIÁBA

Irta
Dr. JERUSALEM VILMOS

A harmadik német kiadás után fordította
SCHÖPFLIN ALADÁR

Tartalmai:

I.
A filozófia jelentősége és állása.	IV.
Metafizika vagy ontológia.
II.
A propedeutikus (előkészítő) diszciplínák.	V.
Az esztétika útjai és céljai.
III.
Ismeretkritika és ismeretelmélet.	VI.
Etika és szociológia.

Ára kötve 2 kor. 40 fillér.

A Franklin-Társulat kiadása

Kapható minden könyvkereskedésben.

Dicső uralkodónk halála
alkalmából aktuálissá vált

MÁRKI SÁNDOR dr.

I. FERENC JÓZSEF
MAGYARORSZÁG KIRÁLYA

— című műve —

Számos egykorú rajzzal,
képmelléklettel, a szöveg
közé nyomtatott képpel
és fakszimilével.

Ára füzve 16 korona,
dizskötésben 20 kor.

Kapható minden könyvkereskedésben.

HEGEDÜ
tokkal, vonóval és 16 darab felszereléssel együtt csak 20 korona. Ugyanez finomabb 30, 40-500 koronáig.

WÁGNER
„Hangszer-Király”-nál, Budapest, József-körút 15. sz. — Ügyeljen a „Wagner” névre. Kérje árjegyzékünket. Előleg küldendő.

MATTONI-FÉLE
GIESSHÜBLER
természetes
égyvényes
SAVANYÚVIZ.

RENDELÉSNEK SZIVESKEDJÉK
LAPUNKRA
HIVATKOZNI

Amputált Ön?

Keleti-féle mű-lábak, műkezdek járó- és támaszgépek a legjobbak a világon. Elegáns, könnyű járat! Több évi jótállás, a legolcsóbb gyári árak! **FONTOS!** Igen időszerű! Villamos gyógy-készülékek beteg-ápoláshoz, küszvény, csusz, bénaság stb. ellen.

Nagy raktár minden betegápoláshoz tartozó gummiárúknak. Betegtolókocsok amputáltak és rokkantak részére, gazdag választékban.

Legújabb képes árjegyzékét ingyen és bérmentve küldi

KELETI J. Budapest, IV. ker., Koronaherczeg-u. 17.

német-bolgár csapatok feladták Monasztirt és innen északra helyezkedtek el.

November 20. A Románia elleni hadműveletek természeténél fogva. Kampungtól északra ismét támadásokat vertünk vissza. A nyugati harctéren csak az Ancre mindkét partján, Serre és Beaumont között s Miramonttól délre volt erős az angolok tüze. Este előretört támadások megkísérült. Grandcourt nyugati részéből német gyalogság kézigrántással kiverte az angolokat. A franciák újból megkísérlették a benyomulást a St. Pierre Vaast erdőbe, de visszaverték őket. A Balkánon Dobrudzsában és a Duna mentén Szilistriától keletre Oltina kikötőig ágyúharcz. Macedóniában Monasztirtól északra az új állások elfoglalása zavartalanul megy végbe. Új német erők érkeztek a harctérre. Rahovónál és Tusinánál a bolgárok szerb előretöréseket vertek vissza.

November 21. A Zsil mindkét partján tovább üldöztük az ellenséget. Krajovát, nyugati Oláhország fővárosát ma délelőtt birtokba vettük. Az Olt folyótól keletre megvetettük lábunkat a Scanenitől délre emelkedő magaslatokon. Kampungtól északra az ellenség folytatta hasztalan támadásait. A nyugati harctéren a német tüzérség ellenséges állások és ütegek ellen jó eredménnyel harcolt. A német állások az Ancretől kétoldalt és a St. Pierre Vaast-i erdőben élénk ellenséges tűz alatt állottak. Az orosz harctéren visszavertünk egy támadást Bigliától délre. A Balkánon Konstanzát és Cernavodát lökték. Német repülőgépek Bukarest mellett forgalmi telepekre bombákat vetettek. Macedóniában a Presba-tó és a Cerna között az ellenség előcsapatai tapogatózva közelednek a német-bolgár állásokhoz. A Moglena-arcvonal egyes helyein szerb előretörések megkísérültek.

November 22. A keleti harctéren Krajovát rövid harc után elfoglaltuk. A románok az Oltnak mindkét oldalán tovább hátráltak. Kampungtól északra az ellenségnek minden arra irányuló kísérlete, hogy elkeseredett támadásokkal sikert küzdjön ki, ismét eredménytelen maradt. Egyébként a keleti harcvonalon nem történt fontosabb esemény. A nyugati harctéren a ködös idő nagy részben megakadályozta a harci tevékenységet. A La Bassée-csatornáktól délre az anhalti 98. gyalogezred és a magdeburgi 4. utászszázalék járatai behatoltak az angol árkokba és a védelmi művek szétrombolása után több mint 20 fogolyt és egy gépfegyverrel tértek vissza. A Sommeterrületen is a nap folyamán ugyancsak kisebb volt a tüzérségi tűz és este is csak az Ancre két

partján és a St. Pierre Vaast-erdőnél legerősebb. Az angoloknak egy támadása Serretől északnyugatra elhárító tűzünkben összeomlott. Az orosz és délkeleti harctéren a helyzet változatlan. A balkáni harctéren Dobrudzsában a tengerpart közelében előtört harcok. A Dunánál helyenként tüzérségi tűz. Az Ochrida és a Presba-tó között, valamint a monasztiri sikon az entente csapatai a német-bolgár állások körletébe jutottak. Parabolától keletre gárdavadászaink visszahódítottak egy magaslatot, a melyet több erős támadással szemben megtartottak.

HALÁLOZÁSOK.

Hősi halált haltak: Meszlényi Meszlényi László, földművelési miniszteri segédtitkár, tartalékos huszárhadnagy, néhai Meszlényi Benedek, velecei földbirtokos fia, a román fronton. — RÖDER OTTÓ, honvédhadnagy, többszörösen kitüntetve, az északi harctéren, Brezany mellett. — FISCHER FRIGYES, tartalékos honvédhadnagy, a kis ezüst és az arany vitézségi érem tulajdonosa, a román harctéren. — Dr. SZIKSZAY JENŐ, pénzügyi segédtitkár, tartalékos hadnagy, az északi harctéren. — MAMUSION BÉLA, a 20-ik honvéd tábori tarackos-ezred tartalékos zászlósa, 21 éves korában, az orosz harctéren. — Bardosi dr. VERMES GÉZA, tartalékos zászlós, 24 éves korában, az északi harctéren. — WELLISCH GYÖRGY, 88-ik gyalogezredbeli hadapródjelölt, 19 éves korában, az orosz harctéren.

Elhunytak még a közelebbi napokban: Ploszkói MIHALIK DEZSŐ, Fülöp Szász Gothai herceg Ö. kir. fensége főügyésze, a bolgár polgári érdemrend tisztí keresztjének tulajdonosa, Gömör és Kishont vármegye törvényhatósági bizottsági tagja, stb. 69 éves korában, Nagyváradon. — SCHNABEL MANÓ, a Sár-vári Első Takarékpénztár egyik alapítója, és hosszú éveken át igazgatósági tagja, 87 éves korában, Sárospatakon. — TÖRÖK ZSIGMOND, székelyudvarhelyi kir. főmérnök, 43 éves korában. — KÁPOSZTÁSSY FERENCZ, gyógyszerárterületi igazgató, 78 éves korában, Kékkőn. — BOLYÓ KÁLMÁN, közigazgató, 70 éves korában, Szentese. — HILHAI HARMOS GYULA, gyógyszerész, 64 éves korában, Budapest. — KNYASZÓ LAJOS, a nagybecskereki állami felső kereskedelmi és polgári iskola igazgatója, 60 éves korában, Nagybecskerekben. — RÁCZ ENDRE, székesfehérvári kanonok, budai főesperes, 58 éves korában, Székesfehérváron. — HOPFINGER JÓZSEF, 58 éves korában, Budapest. — HERTS MIKLÓS, uradalmi tisztartó, 63 éves korában, Kaposváron.

ÖZV. FARNADY ISTVÁNNÉ, szül. Vargha Lilla, 88 éves korában, Budapest. — ÖZV. PALOTAY FÜLÖPNÉ, 71 éves korában, Budapest. — ÖZV. POKLOSZ ISTVÁNNÉ, 62 éves korában, Gyulafehérváron. — TOPITS KÁROLYNÉ, szül. Ríder Anna, 61 éves korában, Budapest. — SCHAFFER IRMA, Schaffer Adolf szabadkai földbirtokos felesége, 44 éves korában, Budapest. — VÁRADI MÉHES JÓZSEFNÉ, szül. Tomasek Lucia, 53 éves korában, Aradon. — ÖZV. TOMCSÁNYI TOMCSÁNYI VILMOSNÉ, szül. Holly Ludovika, Aszódon. — MIKÓ KÁROLYNÉ, szül. Tirtsch Berta, 58 éves korában, Liptó-Verbicezen.

Szerkesztői üzenetek.

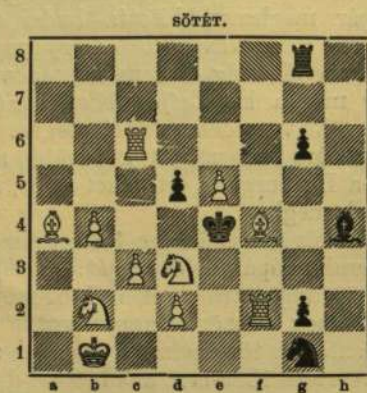
Fohász. Idegenben. Táborban. Csupa olyan dolgot mond el, a mit már emondtak százszor is mások s a mód, a hogyan elmondja, nem vall költőre.

Vonaton. Csalódás. Kávéházban stb. Sem az okoskodása, sem az akasztófa-humora nem érdekes, a versekben egy sor sem vall írót. Grammatikailag is hajmeresztő néha a mondatai.

A király. Ugyan sietett a gyászódával, — meg is látszik rajta.

SAKKJÁTÉK.

3032. számú feladvány Braune Rezsőtől Göttsche.

Világos indul és a negyedik lépésre mattot ad.

Feladv. szerkesztő: Hoitsy Pál.

Szerkesztőség iroda: Budapest, IV. Vármege-utca 11. Lapkiadó tulajdonos Franklin-Társulat IV., Egyetem-utca 4.

ALAPITVA 1914.

Gyászszobában Haltenberger Vilmos ruhák soron kívül kelmefestő, vegytisztító és gémosztályában festetnek fekete. Nagyvár. Postafiók. Postai megbízások gyorsan és pontosan eszközöltetnek.

Hölgyek

senki el ne mulassza azonnal megrendelni a híres és orvosilag kipróbált ártalmatlan „Ravissant” hajeltávolító krémét. Egy kísérlet meggyőzi Önt a fényes és azonnali gyors eredményről. Eltávolítja a hajszálakat, karjairól mindennemű hajszál. Semmi meg nem marad. Sikerült garantáljuk! Hálaért és levestük és a haját azonnal és biztosan eltávolítja. Arczáró, kecskeméti, kecskeméti, kecskeméti. Számos elismerés! Köszönök levelek. Kapható: Botár Regina kozm. intézetében, Bpest, Erzsébet-körút 34. Széküldés díszkártyán utánvétel mellett. Egy tégely ára 10 korona.

Megjelent

a Vígsház nagysikerű ujdonsága

MOLNÁR FERENC FARSANG

Színmű három felvonásban.

Ára 4 korona.

Kapható minden könyvkereskedésben.

Országos Hangjegykölcsönző Intézet

Budapest, IV., Sütő-utca 2. sz., félemelet. (Deák-tér mellett.)

Az összes ujdonságok már a megjelenés napján beszereztek. Folyton ujdonságok.

Különféle táncdarabok.

27841. C. Brasant. Enamorado tangó.
27828. Comines. Clarke Cvek A. Hoop.
27831. Chlenov. Indiana (Táo step).
27861. Frederiksen E. J. My little black Schweet the art. (Two step).
27826. Hirsch A. Hullo ragtime.
27873. Jose I. Olan. Como fue Elite tango a la Ritz.
27961. G. Lefort et Tavan. Peking Tatao, Chinoise.
27869. L'Logatti au par R. Messilia El Krististibie tango.
27858. Logatti a Stozoni. Max Linder tango.
27819. Márkus A. Royal-tango.
27922. N. Molet. Knoll n. Tot (Two Step).
27827. Muir F. Abraham M. Hitchy Kvo.
27942. Nazareth-Dengezo. (Mexikói mazsica).
27863. Neil M. (op. 23.) Amor's Patrouille.
27881. E. Gyomai. Ragtime (Two Step).
27806. Parfincsi C. Tango Sectaejo.
27898. Sarabio Erik o S. Tango.
27899. Parra. Tango.
27700. Gaucho. Tango.
27701. El Portento. Tango.
27875. Tanay. A tangónál sebb nincsen.
27774. Vilado A.G. El Choklo argut. tango.
27844. Zerkovitz. Oly pompás a tangó.
27312. Ziehrer C. M. Neues Ziehrer-Album I.
27313. — Neues Ziehrer-Album II.
27664. — Nouvel album de danses de grand succès.

Magyar dalok.

27609. Ányos L. Új nótái.
27643. — Római pápa csárdás.
27823. — I. fűzet: Örmester úr belépett a szobába.
27779. — Miért is vagyok szegény.
27824. — II. fűzet: Nem kell nekem a lány.
27832. — III. fűzet: Elment tölem búcsú nélkül.
27855. — Az útszéli kőkeresztnél.
27962. — Azt hittem.
27963. — Azt üzentem.
27982. — Nem én lettem hűtlen hozzád.
27983. — Mért nem mondd ha szeretsz?
28060. — Messze mentél, nagyon messze.

28060. Ányos L. Hej, de sokszor visszavárlak.
28060. — Édes anyám, ne hallgassa szavam.
27999. — Csillagfényes nyári éjje volt.
28028. Balogh. Öszirózsák.
28054. Balázs A. Mit keres a temetőben.
27926. Bánóczy. Ha egyszer megszólalnál legényszobám.
28029. — Minden sóhajtatásom.
27891. Bellovits M. Valakit várok.
27889. Bodrogi Zs. dalai III. Összel virul, árván virul.
28079. — Magas jegenyefán sárgarigó fészkel.
27825. — Elhervadt a jázminbokr virága.
27825. — Masiroznak a katonák.
27825. — Alkony borul...
27825. — Pusztán a falun.
28027. — Már minálunk babám I.
27813. Csóka J. 3 nótája. Kössétek meg az ugatók kutyákat.
27847. Dóczy XII. Az alvágási lakodalmom.
27913. Erős B. Az én apám nem volt cigány.
27656. — Egy krajcáros levél.
27683. Fehér B. J. Szép asszonynak kuralak.
27584. Fráter L. Fehér lilium.
27590. Förster 4 dal.
27642. Három pályanyertes mű.
27822. Hetényi 3 eredeti magyar dala: Elloptad a dalos kedvem.
27987. Kacsóh P. Három katona nótája. Fordulj el édes lovam.
28043. — Magyar katonanóták.
27630. Kárpát dr. Odakint a vártán.
27711. — Enyém voltál.
27886. — Mondhatom én a viharak.
28139. Kárpát. Vén gordonkás.
27697. Kondor E. Vén cigány.
28122. — Kék a kökény recze.
27812. R. Kozma Ida. Három magyar dal.
28070. Kondor E. Ott-ott-Ott.
27903. Kun L. Minek a zöld levél (Egy szeri királyfi-ból).
27988. Kurucz J. Katonáink legkedveltebb nótái. Muszkaország közepéből. Isten veled.
27780. Moczár Gy. Magyar nóták I. f.
27820. Nagy K. 3 nótája. Elolvastam leveledet.
27910. — Lebuló esősepp.
28113. Révfy G. Hármat fűtöttet az aradi vonat I.
28016. Nádor. A gözönek hat kereke.
27605. — Valahonnan levél jött a kasszárnyából.
27778. Pinter P. Visszaemlékezés.
28069. Radics Béla. Rózsák az eskőn: Isten veled, szülőfalum.
27600. Sas N. Orgonavirág dal.
27657. — Csókos nóták.
27692. — Keresem az Istent.
27837. — Erdőszélén nagy a zivaj.
27883. — Ne emlegess engem.
27846. — A kalapom de sallangos.
27892. — Régi nóták, régi hangok.
27912. — Tovaszálló felhők.
27691. — Felejtél el, hogy hűtlen lettem hozzád.
28046. — Üzenet a táborból.
27977. — Három hervadt rózsák.
27977. — Elhagyottan, árván.
27978. — Nem vagyok züllött.
27978. — Bizony Isten, alig látok.
27978. — Puskából a keresztje.
27945. — Ne korgasd te vén robotos.
27946. — Kapitány úr erresszen el.
28055. — Ne emlegess.
27984. — Én is tudtam imádkozni.
28026. Szirmai. Bakák a gránícson.
27890. Szöllősy P. A merre utam veszem.
28011. Tarnay. Gyöngyvirág I.
27585. Vincze Zs. Sohse tudd meg.
27570. — Marcsa-csárdás.

Operettek.

27940. Chorin G. Éjtéli tánc (A báróné és a gróf).
27804. Farkas J. Hónapos szoba I.
27805. — Hónapos szoba II.
27675. Gilbert J. Buksi I.
27676. — Buksi II.
28044. Granichstäden. Császárné I.

Teljes kivonatok. (Zongora két kézre.)

450. Butykov Á. Hamupipőke.
432. Fall L. Der liebe Augustin.
453. Humperdick. Königsinder.
454. Jarno Gy. Marinen Gustl (Tengerész Kató).
455. Kálmán I. Kleins König.
456. — Czigányprímás.
457. Neidbal. Lengyelvér (Polenblut).

Előfizetési díj: 1 óra 3'— korona 3 óra 8'— korona

6 « 15'— « 12 « 28'— «

Betét helybelieknek 3'— korona; vidékieknek 10'— korona.

Vidéki megrendelésnél kérjük a cím olvasható kiírását.

Előfizetés küldendő: Országos Hangjegykölcsönző Intézet, Budapest, IV., Sütő-utca 2.

NOÉMI FIA

a ezíme LACZKÓ GÉZA most megjelent regényének,

Ára 5 korona. melyben egy színész nő pályáját s a vidéki magyar élet változatos képeit festi.

A Franklin-Társulat kiadása.

Kapható:

LAMPEL R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r.-l.-nál, Budapest, VI., Andrásy-út 21. és minden könyvkereskedésben.

Rendeléseknél szíveskedjék lapunkra hivatkozni.

Talpaltassa cipőjét

bármely cipészéknél

Hopjes duptalappal.

Hanglemezeket használtak töröttek késpénzért vesz. Wágner Hangszerkirály Bpest, József-körút 15.

LOHR MÁRIA

A főváros első és legrégibb csipke- és gyártóipari intézete. Gyár és főüzlet: VIII., Baross-u. 85. Telefon: József 2-37.

Ő császári és apostoli királyi Felsége
KÁROLY KIRÁLY
 huszárezredének egyenruhájában.

A kép nagyhírű akadémiai festő remekművének művészi sokszorosítása.

Ára kerettel együtt (nagysága 55×65 cm) 40 korona.

Megrendelhető:

LAMPEL R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r.-t.-nál,
 Budapest, VI., Andrásy-út 21. és minden könyvkereskedésben.

49. SZ. 1916. (63. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ
HOITSY PÁL.

BUDAPEST, DECEMBER 3.

Szerkesztési iroda: IV. Vármegye-utca 11.
 Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

Egyes szám
 ára 40 fillér.

Előfizetési
 feltételek:

Egész évre — 20 korona.
 Félévre — 10 korona.
 Negyed évre — 5 korona.

A «Világkrónika»-val
 negyed évenként 1 koronával
 több.

Külföldi előfizetéseket a postailag meg-
 határozott viteldij is eszokolando.

KÁROLY KIRÁLY HUSZÁREZREDESI EGYENRUHÁBAN.